

*Лабач М.М., канд. філол. наук,
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, м. Львів*

ДО ПИТАННЯ ПРО ФОРМУВАННЯ МОВНО-КУЛЬТУРНОЇ ОСОБИСТОСТІ У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті обґрунтовано актуальність проблеми формування мовно-культурної особистості у вищій школі, хоча ця проблема й не нова. Очевидно, малоефективні були ті стратегії, які використовувалися раніше або вони не надто активно впроваджувалися в практику. Більш уважний погляд на проблему дозволяє її актуалізувати, віднайти ті аспекти, які, очевидно, не були враховані, і, відтак, сконцентрувати увагу саме на них. Акцентується на тих дисциплінах, які мають найпотужніший потенціал у формуванні мовно-культурної особистості. Підкреслено, що більшість громадян нашої Держави і молодих людей, у тому числі, які сформовані нашою школою, а згодом стають студентами закладів вищої освіти, на жаль мають хибне уявлення про функції рідної мови: вони вважають, що головна її функція – комунікативна, а про інші часом і не знають. Звідси нерозуміння ролі мови у формуванні свідомості, інтелекту, світогляду в цілому, а ці фактори мають глобальне значення для розуміння безпекового, стратегічного, націєтворчого значення рідної мови. Наголошено на поширеному явищі диглосії, вказано на причини, які його викликають і охарактеризовано риси мовно-культурної особистості високого рівня, які може виробити в собі кожен, щоб уникнути диглосних ситуацій. У молодіжному середовищі поширені такі явища, як жаргон і сленг, щодо яких більшість тих, хто їх використовує, переконані – у цих формах існування мови можна використовувати здебільшого, тільки російську лексику. Українська мова, що розвивається, як живий організм, обслуговує потреби різних верств населення, має багатий лексичний запас і, практично, необмежені можливості, може, без сумніву, бути використана й для творення суржикових та жаргонних понять – це нормальний процес розвитку мови, який свідчить про її багатофункціональність і необмежену спроможність. Наголошено на формуванні мовно-культурної особистості під час викладання технічних дисциплін.

Ключові слова: мовно-культурна особистість, мислетворча функція мови, диглосія, сленг, жаргон, гуманітарні дисципліни, концентр, заклад вищої освіти, формування особистості, дидактичний утилітаризм.

Marta Labach

ON THE ISSUE OF FORMING A LINGUISTIC AND CULTURAL PERSONALITY AT A HIGHER SCHOOL

The article substantiates the relevance of the problem of forming a linguistic and cultural personality at a higher school, although this problem is not new. Obviously, the strategies used before were either ineffective or not very actively implemented into practice. A closer look at the problem allows actualizing it, finding those aspects that were obviously not taken into account, and, therefore, focusing on them. Emphasis is put on the subjects that have the strongest potential in the formation of a linguistic and cultural personality.

It is emphasized that the majority of the citizens of our state and young people, including those who were formed by our secondary school and later become students of higher schools, unfortunately have a misconception about the functions of their native language: they believe that its main function is communicative, they do not sometimes know about others. Hence the lack of understanding of the role of language in the formation of consciousness, intelligence, and worldview in general, and these factors are of global importance for understanding the security, strategic, and nation-building significance of the native language. The common phenomenon of diglossia is emphasized, the reasons caused it are pointed out, and the features of a high-level linguistic and cultural personality that everyone can develop in themselves to avoid diglossic situations are characterized. Such phenomena as jargon and slang are widespread among young people, and most of those who use them are convinced that only Russian vocabulary can be used in these forms of language. The Ukrainian language, developing as a living organism, serves the needs of different strata of the population, has a rich vocabulary and virtually unlimited possibilities, can undoubtedly be used to create surzhik and slang concepts - this is a normal process of language development, indicating its versatility and unlimited capacity. Emphasis is placed on the formation of a linguistic and cultural personality while teaching technical disciplines.

Keywords: linguistic and cultural personality, thought-creating function of language, diglossia, slang, jargon, humanities, concenter, higher school, formation of personality, didactic utilitarianism.

Постановка проблеми. Формування мовно-культурної особистості в нашому суспільстві – проблема не нова, але актуальність її не минає – навпаки, зростає. І хоча в роки Незалежності нашої Держави проблема ця в різні часи була і зараз є в полі зору педагогів, учених-філологів, культурологів, філософів, які добре розуміють значення такої особистості для культурного поступу Держави і навіть для її існування, рівень сформованості і «критична маса» таких особистостей у нашому суспільстві, як показують дослідження, надзвичайно низький [7, 9, 11].) Отже, очікуваного ефекту немає, а проблем усе більше і вони мають тенденцію агромаджуватися.

На наш погляд, найбільш точне, лаконічне й чітке визначення мовно-культурної особистості подано в «Словнику термінів міжкультурної комунікації» Ф.Бацевича: **«Особистість мовно-культурна** — людина, яка володіє неповторною когнітивною базою, знанням усіх рівнів конкретної ідіоетнічної (рідної – М.Л.) мови, культури (перш за все духовної), гнучкими рольовими, комунікативними тощо стратегіями і тактиками спілкування, прийнятими у межах конкретної національної лінгвокультурної спільноти. О. м.-к. може володіти кількома типами згаданих знань у випадках полілінгвокультурної ситуації» [1]. Ми б додали до цього визначення ще один аспект: мовна особистість – це людина, яка має високу свідомість того, яку роль відіграє рідна мова в суспільстві й у Державі в цілому й усвідомлює безпекові, стратегічні фактори, що залежать від мови й культури. Саме цього розуміння, на наш погляд, бракувало в минулий період щодо формування мовно-культурних особистостей і їхньої свідомості в середовищі нашої молоді.

Завдання, отже, нашого фрагментарного дослідження такі: увиразнити значення розуміння курсантами та студентами функцій рідної мови, особливо головної з них – функції формування свідомості; з'ясувати місце інших функцій мови в їх практичному й світоглядному розумінні значення рідної мови; актуалізувати роль розмовної мови як важливої складової мовленнєвої діяльності людини; наголосити на ролі всього корпусу навчальних дисциплін у формуванні мовно-культурної компетентності курсанта і студента.

Щодо **історії питання,** то взагалі теоретичними аспектами цієї проблеми займаються чи не всі філологи й культурологи, які мають стосунок до вищої школи, до теоретичних аспектів педагогіки вищої школи – це ціла когорта вітчизняних дослідників, але ми не беремося їх навіть перерахувати, бо це сотні імен науковців, чий праці стосуються питань мови, культури, їх генези, розвитку, викладання й сучасного стану. Назвемо лише кількох вітчизняних учених, до досліджень

яких зверталися ми: Ф. Бацевич, О. Вишневський П. Гриценко, В. Жайворонок, І. Зязюн, В. Кононенко, П. Кононенко, Лариса Масенко, Любов Мацько, П. Селігей та інші.

Відомий український педагог Омелян Вишневський свого часу підкреслював, що «будь-яка система освіти чи виховання, а отже і педагогіка, мусять мати чітко виражену мету, що віддзеркалює потреби суспільства – соціальне замовлення. Без цього вони приречені на невдачу» [2]. Соціальне замовлення теперішнього нашого суспільства сформульоване в Законі України «Про освіту»: «Метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу Українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору» [3]. Отже, відповідно до такого розуміння мети освіти, ми й розглядаємо проблему формування мовно-культурної особистості як важливої складової в підготовці сучасного фахівця, яка має не менш важливе значення, ніж професійні риси, бо стосується буття та існування нації й Держави.

Найпотужніший потенціал щодо окресленої проблеми, звичайно, мають гуманітарні дисципліни (українська мова, українська культура, історія України, риторика, філософія, політологія тощо), бо вони наповнені відповідним змістом і покликані формувати такі навички, які розвивають і мовлення, і світогляд того, хто їх опановує. Останнім часом ми викладаємо курсантам і студентам дисципліну «Українська мова і культура», яка, власне, є логічно синкретичною і дозволяє в своєму змісті дуже раціонально й продуктивно поєднати ці дві колись окремі дисципліни. У процесі її викладання виникають деякі проблемні ракурси, які хочемо суттєво доповнити й увиразнити. Це стосується, наприклад, проблеми усвідомлення курсантами й студентами функцій мови – зі шкільної лави вони й далі приходять із розумінням комунікативної функції мови як головної і чи не єдиної, причому, регіон, з якого приїхали на навчання, значення не має, бо так думає переважна більшість наших громадян незалежно від місця проживання. Отже, часто ні школа, ні родина не дають уявлення про ключову й основоположну роль рідної мови для людини, яка полягає в тому, що саме мова є інструментом творення її свідомості, формування мовної картини світу, інтелекту, тобто, провідна функція її – мислетворча. Саме це необхідно

відкрити, усвідомити, сприйняти як своє переконання освіченій людині-інтелігенту, якою, без сумніву, повинен бути випускник сучасної вищої школи, бо нерозуміння цього породжує інші світоглядні помилки і згодом може мати дуже сумні наслідки.

У зв'язку з означеною проблемою ми фрагментарно вивчаємо головні положення праці видатного мовознавця Олександра Потебні «Думка та мова», який ще в 1862 році показав тісний взаємозв'язок мови й мислення, глибоко обґрунтував ідею про те, що мова є виявом «народного духу», що думка матеріалізується в мові, а кожний процес мовлення – це творчий акт; кожен народ по-своєму сприймає й осмислює світ, відображаючи це в своїй мові, а сама мова без мислення, думки не існує, тому вона потужно впливає на свідомість людини. За Потебнею, саме мова є єдиною ознакою, за якою можемо ідентифікувати той чи інший народ [4]. У цій праці, на нашу думку, найбільш точно увиразнено лінгвокультурологічну проблему єдності мови, свідомості народу, його історії й узагалі – буття.

У своїх курсах ми розглядаємо й інші важливі функції мови, про які повинна знати сучасна освічена людина: ідентифікаційну, експресивну, гносеологічну, естетичну, культуроносну, номінативну, фатичну, волонтактивну, магічно-містичну, демонстративну [5]. Наші курсанти й студенти подивляють таку багату функціональність мови (і не тільки нашої – такі функції виконує будь-яка рідна мова для людини), бо уявляли собі призначення мови тільки в комунікативній сфері, що призводить, як відомо, до породження «формули» – немає різниці, якою мовою спілкуватися, а це, своєю чергою, до використання самої мови в не дуже чесних політичних спекуляціях, свідком чого не раз було і є українське суспільство.

Зі сказаним вище пов'язана ще одна дуже важлива проблема: мовна стійкість і її дотримання як у навчальному закладі, так і після його закінчення. Мовна стійкість має стосунок до такого явища, як диглосія, про яке говориться менше, і загал, відповідно, знає про нього мало або й зовсім не знає, хоча, безперечно, стикається з ним. Явища диглосії та спорідненого з ним білінгвізму добре відомі мовознавцям, а наукові джерела свідчать, що на початку XIX ст. їх розмежував лінгвіст-сходознавець Вільям Амброуз Марсе. Відома українська соціолінгвістка Лариса Масенко визначає диглосію як «вибір мови спілкування в ручному режимі. Він завжди осмислений і усвідомлений, він не залежить від мовних уподобань, а винятково від вимог суспільства у конкретний момент» [6]. Тобто, якщо людина опиняється в ситуації, коли вона залежна від того, хто говорить, чи з якихось інших причин не може

виявити свою мовну приналежність, вона може перейти з рідної, в даному разі, української мови, на мову «сильнішого», наприклад, вищого за службовим статусом, носія іншої мови. **Свого часу ми досліджували проблему лінгвокультурної акомодатії, тобто,** підлаштування одного з учасників міжкультурної комунікації під стиль спілкування, що задовольняє іншого учасника (учасників) як носія (носіїв) іншої культури. На матеріалі опитування курсантів і студентів нашого університету ми зробили висновок, що мовна свідомість більшості з них має ознаки середнього рівня, тобто, не є сильною [7], багато хто в анкетах писав, що переходить на іншу мову залежно від ситуації, коли це зручно для себе самого. [Про рівні мовної свідомості див. 8].

У своєму курсі «Української мови і культури» ми говоримо про ці явища, вивчаємо їх, але знаємо, що питання використання української мови в побуті чи на службі в регіонах, де поширена й мова російська, залежить від мовної стійкості, мовної компетенції, від громадянської свідомості та відваги – людина повинна не боятися дискомфорту, спричиненого її мовним оточенням і більшою комунікативною потужністю російської мови, порівняно з українською, в своєму, наприклад, регіоні. Вона має бути наполегливою, бо знає, що між мовою, комунікацією, свідомістю та існуванням її народу існує потужна взаємозалежність і зв'язок. Власне, часткова проблема диглосії є яскравим прикладом комплексної лінгвокультурологічної проблеми, яка виникає на перетині мовних компетенцій і морально-етичних зрізів свідомості людини, що в значній мірі залежать від її самоідентифікації, визначення своєї національної ідентичності.

У курсі «Українська мова і культура» ми розглядаємо проблеми усного мовлення як важливої форми побутування мови, аналізуємо мовлення самих здобувачів освіти, зокрема такі його форми, як молодіжний сленг і жаргон. Видатний український мовознавець Юрій Шевельов (його працю «Москва, Маросейка», в якій гостро поставлена проблема українського провінціалізму й національної свідомості, ми оглядово вивчаємо в частині нашого курсу з проблем культури) свого часу писав, що відсутність сленгу і жаргонів — це велика небезпека для української мови, для її майбутнього, адже мова розвивається саме в живих розмовних формах побутування. Часто бачимо здивування з боку нашої аудиторії відносно такого феномену, нерозуміння, що ці форми мають повне право на існування, бо свідчать про розвиток мови в різних середовищах, і ми чуємо українську мову не тільки на телебаченні чи радіо, вона використовується не лише в пресі або

художній літературі, а живе повнокровним життям і в середовищі молодіжному, повноцінно «обслуговує» його. Лариса Масенко вважає, що українська мова не повинна замикатися в межах, власне, «елітарних форм її побутування. І сленг, і жаргони необхідні для повноцінного життя кожної мови. Треба лише, щоб сленг і жаргони формувались у межах своєї мови» [9]. Подібні висновки часто є відкриттями для наших слухачів – вони мали діаметрально протилежне уявлення про це і до того вважали, що сленг і жаргон не можна використовувати, бо вони є свідченням низької культури людини, хоча самі, звичайно ж, його вживають. Ми увиразнюємо їхні знання про те, що суспільство складається з різних соціальних груп (як, наприклад, студенти чи курсанти), які, і це природно, використовують у спілкуванні свою рідну, а не чужу мову, навіть якщо це жаргон або сленг. На практичних заняттях з української мови курсанти дуже цікаво і жваво обговорюють свій сленг, який витворили їх попередники, і який часто поповнюється й їхніми новотворами – це прекрасний приклад, власне, живих процесів, що відбуваються в нашій мові.

Формуючи сучасну мовно-культурну особистість, ми застосовуємо лінгвокультурологічний підхід, який полягає в прищепленні усвідомлення глибинної єдності культури народу з його мовою, що є «засобом кодифікації і акумуляції духовних досягнень нації і людини» (О.Вишневецький), розуміння цінності слова, через яке рідна культура проникає в свідомість індивіда і стає його «ідентифікаційною картою», впливає на менталітет і «коригує» його, виправляючи допущені в минулому деформації (лінгвоментальність). У цьому процесі визначальну роль відіграє поняття «концентр», що його знаний фахівець українознавчих студій професор Петро Кононенко вживає відносно мови й культури народу на означення тих сфер, в яких вони відіграють вкрай важливе значення, а сфери ці перетинаються, поглиблюють і доповнюють одна одну, тим самим увиразнюючи роль мови й культури, яку неможливо нічим заступити. Учений навіть виокремлює концентр «Україна-мова» в усій системі українознавства як важливий пізнавальний філософсько-світоглядний контрапункт. Можемо з упевненістю сказати, що всі теми нашого курсу «Українська мова і культура» конкретизують цей концентр, без якого неможливо досягти успіху в формуванні мовно-культурної особистості високо рівня, в якій би галузі згодом вона не працювала.

Добрим прикладом, який увиразнює процес формування мовно-культурної особистості як живий і динамічний, може бути вивчення в нашому курсі змін до «Українського правопису», які було внесено Постановою Кабінету Міністрів № 437 22 травня 2019 року.

Ця подія збурила суспільство, яке, здебільшого, не розуміло, для чого ці зміни і яка в них потреба. Ми аналізуємо цю проблему з наукової точки зору, курсанти й студенти розуміють, що вона перебуває на перетині мовно-культурних явищ, ілюструє відому вже їм ідеологему «мова-зброя», оскільки сучасна редакція Українського правопису тільки повернула до практичного вжитку деякі особливості правопису 1928 року, які є частиною української орфографічної традиції. Вони були усунуті в Правописі 1933 року, що виконував ідеолого-політичне завдання – наблизити українську мову до російської, а тепер же це викривлення частково усунуто. Таким чином, ми вписуємо історію з Українським правописом у давній і тривалий процес десятків заборон української мови різними циркулярами й законами, в боротьбу проти носіїв нашої мови, проти діячів української культури, він є свідченням і фактом репресивних заходів проти українського народу в цілому – роз'єднати і в цьому випадку мовні й культурологічно-історичні проблеми та їх наслідки неможливо. Безперечно, подібні науково обґрунтовані факти не просто поповнюють знання – вони впливають на свідомість, зміцнюють мовну стійкість, підсилюють громадянську позицію, дозволяють відстояти свою думку в дискусії і в цілому мають потужне світоглядне значення.

Розглядаючи проблему формування мовно-культурної компетентності курсанта і студента, ми хочемо особливо підкреслити суттєве значення не тільки гуманітарних дисциплін у цьому процесі, оскільки мовне й культурне середовище творять не лише гуманітарії, а всі, хто причетний до навчання й виховання, впливають на свідомість, формування професійних умінь і навичок, тих чи інших пріоритетів здобувачів освіти. Можна окреслити широке коло питань під час вивчення спеціальних дисциплін, на які варто звернути увагу, бо вони теж у свій спосіб увиразнюють концентр, про який ішла мова вище: грамотне наукове мовлення, термінологічна система тієї чи іншої науки, вміння висловлювати свої думки логічно й послідовно, використовуючи для їх увиразнення риторичні прийоми, знання про відомі постаті окремих наукових галузей, відкриття, що їх зробили наші співвітчизники в різні часи тощо.

Наприклад, у своєму курсі ми вивчаємо тему «Термінологічні норми», в якій даємо поняття про терміни, вимоги до них, їх творення, функції, використання, студенти й курсанти випишують і аналізують терміни свого фаху, працюють із термінологічними словниками. Але під час опанування спеціальних дисциплін, особливо на старших курсах, вони вже мають справу з цілим корпусом професійної термінології, і викладачі цих дисциплін, як нам відомо, ведуть системну роботу щодо використання термінів, які відповідають усім нормам української мови, не є кальками з російської, а це

свідчить про самодостатність і поліфункціональність нашої мови, хоча дотепер можемо ще натрапити на твердження, що по-українськи те чи інше слово «не звучить». І навчаючи професійній мові, є великі можливості суттєво й обґрунтовано підсилити авторитет української мови, яка давно виробила і продовжує виробляти нові поняття й терміни, постійно розвивається в цьому напрямку.

Тому витворення «гуманітарної аури» навчального закладу, вибудовування його культурного фону відбувається багатьма шляхами й на різних рівнях, оскільки будь-яке культурне середовище, і освітнє також, повинно бути середовищем, де панує софійність у всіх широких сенсах цього поняття як уміння мислити, грамотно й науково висловлювати свою думку чи то в усній розмові, чи письмово, багато читати, спілкуватися, дискутувати тощо.

Нашою метою є творення високорозвиненої, інтелектуально сформованої не просто мовної особистості, яка добре знає рідну мову, а **особистості комунікативної**, котра дуже чітко виявляється в своїй мовленнєвій діяльності, в спілкуванні з іншими людьми, вона має мовну стійкість, зміцнену під впливом здобутих знань. У своїй роботі ми маємо всі підстави використовувати й використовуємо педагогічний принцип дидактичного утилітаризму, відповідно до якого й наповнюємо програми наших дисциплін, бо всі наведені вище риси мають практичне, ужиткове, утилітарне значення, особливо якщо брати до уваги комунікативні проблеми української мови, адже мова живе тільки тоді, коли нею активно спілкуються в суспільстві на всіх рівнях. Тому громадянська й мовна свідомість наших випускників, особливо тих, які будуть працювати в південно-східному регіоні України, повинна бути на такому рівні, щоб вони практично могли уживати й використовувати свої знання з мови, культури, риторики, інших дисциплін, бути активними мовними особистостями й свідомими громадянами своєї Держави. Слід сказати, що для багатьох зі здобувачів освіти в нашому навчальному закладі тільки тут відкрилися подібні ракурси в поглядах на означені проблеми.

Відносно перспектив щодо означеної проблематики, то ми, звичайно, плануємо продовжити свої наукові спостереження: маємо наміри провести анкетування й проаналізувати рівень мовної свідомості та загальний мовно-культурний рівень курсантів і студентів, які вступають цього року на перший курс, організувати в наступному навчальному році міжвузівський науковий семінар курсантів і студентів «Мова – кордон національної безпеки», будемо проводити й далі систематичну роботу щодо актуалізації ролі всіх навчальних дисциплін у формуванні мовно-культурного рівня курсантів і студентів нашого університету.

Отже, можна зробити **висновок**, що процес формування мовно-культурної особистості курсанта і студента складний, багатограний, копіткий, довготривалий. Усі, без винятку, дисципліни, які викладаються, відіграють колосальну роль у формуванні мовно-культурної компетентності студентської молоді: дисципліни гуманітарного корпусу розвивають мовну компетентність і риторичну майстерність, розширюють коло знань з рідної культури, зміцнюють світоглядні засади; під час викладання спеціальних дисциплін збагачується термінологічний словник, розвивається наукове мовлення, увиразнюється мовна картина світу щодо обраної спеціальності, розкриваються безмежні можливості української мови, яка може обслуговувати найрізноманітніші сфери життя, в тому числі, й сферу професійну.

Необхідно додати, що для самої людини процес формування її як мовно-культурної особистості нескінченний взагалі. Він торкається не просто поглиблення знань з української мови, розширення лексичного запасу чи збільшення об'єму знань з історії, культури України чи іншої гуманітарної або своєї спеціальної дисципліни. Концептуальним є увиразнення погляду і розуміння світоглядної ролі і мови, і культури, значення їх у процесі утвердження української мови як державної, зміцнення їх як безпечових і стратегічно важливих категорій, особистої відповідальності за їх стан і розвиток, оскільки кожна людина бере участь у цих процесах.

Література:

1. Бацевич Ф. С. Словник термінів міжкультурної комунікації [Електронний ресурс] / Ф. С. Бацевич. - М-во освіти і науки України, Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. – Київ: Довіра, 2007. - Режим доступу: <http://terminy-mizhkult-komunikacii.wikidot.com/>
2. Вишневецький О.І. Теоретичні основи сучасної української педагогіки. / О.І. Вишневецький. – Вид. 2-ге, доопрац. і доп. – Дрогобич: Коло, 2006. – 326 с.
3. Закон України «Про освіту». (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, ст.380) [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
4. Потебня А. Мысль и язык [Електронний ресурс] / А. Потебня. - Харьков: Типографія Адольфа Дарре, 1892. – 228 с. Режим доступу: https://archive.org/stream/libgen_00702348#page/n3/mode/2up
5. Іванишин Василь., Радевич-Винницький Ярослав. Мова і нація [Електронний ресурс] / В.Іванишин, Я.Радевич-Винницький. – Дрогобич: видавнича фірма «Відродження», 1994. – 219 с. - Режим доступу: <http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?>

6. Масенко Л. Мова і суспільство: Постколоніальний вимір [Електронний ресурс] / Л.Масенко. – Київ: КМ Академія, 2004. – 164 с. - Режим доступу: <http://varnak.psend.com/lmasenko.html#ch13>.

7. Лабач М. М. До проблеми лінгвокультурної акомодатії в освітньому середовищі [Електронний ресурс] / М. М. Лабач // Вісник Львівського державного університету безпеки життєдіяльності. 2016. № 14. С. 259-263. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vldubzh_2016_14_30.

8. Селігей П. Мовна свідомість: структура, типологія, виховання. / П. Селігей – К.: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2012. – 118 с.

9. Масенко Л. Усні форми побутування мови. Явище вульгаризації мовлення [Електронний ресурс] / Л. Масенко // Незалежний культурологічний часопис Ї. – 2004. № 35. Режим доступу: <https://www.twirpx.com/file/367163/>

References:

1. Batsevych F. S. Slovnyk terminiv mizhlulturnoi komunikacii [Elektronnyi resurs] / F. S. Batsevych/ - M-vo osvity i nauky Ukrainy, Lviv. nac. un-t im. I. Franka. – Kyiv: Dovira, 2007. – Rezhym dostupu: <http://terminy-mizhkult-komunikacii.wiki-dot.com/>

2. Vyshnevskiy O.I. Teoretichni osnovy suchasnoi ukrainskoi pedahohiky. / O.I. Vyshnevskiy. – Vyd. 2-he, dooprac. i dop. – Drohobych: Kolo, 2006. – 657 s.

3. Zakon Ukrainy pro osvitu. Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR), 2017, № 38-39, st. 380.

[Elektronnyi resurs] - Rezhym dostupu: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

4. Potebnia A. Mysl i jazyk [Elektronnyi resurs] / A. Potebnia. – Kharkov: Tipografija Adolfa Darre, 1892. – 228 s. - Rezhym dostupu: https://archive.org/stream/lib-gen_00702348#page/n3/mode/2up

5. Ivanyshyn Vasyly, Radevych-Vynnycky Yaro-slav. Mova i naciia [Elektronnyi resurs] / Ivanyshyn V., Radevych-Vynnycky Y. – Drohobych: vydavnycha firma «Vidrozhennia», 1994. – 219 s. - Rezhym dostupu: <http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?>

6. Masenko Larysa. Mova i suspilstvo: Postkolonialnyi vymir [Elektronnyi resurs] / L.Masenko. – Kyiv: KМ Akademia, 2004. - Rezhym dostupu: <http://varnak.psend.com/lmasenko.html#ch13>.

7. Labach M.M. Do problemy lnhvokulturnoi akomodacii v osvitniomu seredovyschi [Elektronnyi resurs] / M.M.Labach // Visnyk Ivivskoho derzhavnogo universytetu bezpeky zhyttiediialnosti. - 2016. - № 14. - С. 259-263. - Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vldubzh_2016_14_30.

8. Selihei Pylyp. Movna svidomist: struktura, typolohiia, vyhovannia / P. Selihei – K.: Vydavnyczyi dim «Kyievo-Mohylianska akademiia, 2012. – 118 s.

9. Masenko Larysa. Usni formy pobutuvannia movy. Javyshzhe vulharyzacii movlennia [Elektronnyi resurs] / L. Masenko. // Nezaleznyi kul-turolohichni chasopys Ji. – 2004. - № 35. – Rezhym dostupu: <https://www.twirpx.com/file/367163/>

*Оглядова стаття